

УДК 911.375:330 (477)

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2021.03.019>

Є.О. Маруняк, С.А. Лісовський, І.В. Гукалова, А.А. Мозговий, С.А. Покляцький, О.В. Горміз, В.Р. Торушанко

Інститут географії Національної академії наук України, Київ

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ОЦІНКА ЗБАЛАНСОВАНOSTI РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ: ПЕРЦЕПТИВНА СКЛАДОВА

Метою дослідження є виявлення особливостей сприйняття фокус-групами респондентів концепції та проблем збалансованого розвитку міст України, а також апробація анкетування як ефективного методу отримання первинних матеріалів для суспільно-географічних досліджень. Результати анкетування є унікальною інформацією про перцепцію сучасного міського розвитку на різних рівнях, що дозволило окреслити коло проблем, які знижують якість міського середовища і виступають факторами зростання конфліктогенності. Наукова новизна статті – розроблено та адаптовано до цілей суспільно-географічного дослідження методичний підхід з перцептивного визначення якості міського середовища в контексті імплементації «Цілей сталого розвитку 2030», що ґрунтується на анкетуванні цільових груп респондентів. Проведений аналіз анкетних даних є важливою складовою комплексного оцінювання збалансованості міст України та розроблення рекомендацій щодо формування політики міського розвитку.

Ключові слова: суспільна географія; перцептивна географія; анкетування; місто; збалансований міський розвиток.

Eu.O. Maruniak, S.A. Lisovskyi, I.V. Gukalova, A.A. Mozghoyi, S.A. Pokliatskyi, O.V. Gormiz, V.R. Torushanko

Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

HUMAN-GEOGRAPHICAL ASSESSMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CITIES OF UKRAINE: PERCEPTIVE COMPONENT

Issues of sustainable urban development are relevant for modern Ukraine, especially since key aspects of this process have been included in the documents shaping the international policy agenda, such as the Sustainable Development Goals 2030. This article aims to identify the perception of focus groups of respondents problems of sustainable development of Ukrainian cities in the context of developing recommendations for further improvement of urban policy in Ukraine. The main features of the methodology of socio-geographical research of sustainable urban development with the use of questionnaires are presented in the article. Based on the survey, the peculiarities of the perception of the concept of sustainable development were analyzed, local features of urban development were identified and evaluated by the respondents. The survey, in addition to positive assessments of the quality of the urban environment and urban infrastructure, also revealed significant shortcomings in the economic, social, environmental and cultural-spiritual components of urban development. Questionnaires are a convenient tool for identifying the characteristics of perceptual perception of modern urban problems and obtaining information to assess the balanced development of cities. The analysis of respondents' opinions also showed the similarity of the problems faced by residents of Ukrainian cities, regardless of geographical location. The role of urban communities and international projects to achieve new goals of sustainable urban development in Ukraine is emphasized. The scientific novelty of the article lies in the perceptual identification of essential features of sustainable urban development in the context of improving urban policy in Ukraine.

Keywords: human geography; perceptual geography; questionnaire; city; sustainable urban development.

Актуальність теми дослідження

Зміст поняття «збалансований розвиток міст» постійно розширюється, а найвідоміша світоглядна концепція розвитку адаптується до вирішення тих проблем, з якими стикаються сучасні міста.

Міський розвиток є не тільки еколого-, але й людино-орієнтованим, заснованим на концептах людського капіталу, інноваційності, інклюзивності. Це означає зростання значимості суб'єктивного сприйняття тих чи інших складових збалансо-

*Дослідження виконано в рамках НДР Інституту географії НАН України «Збалансований розвиток міст України (методологія і практика оцінювання)» (номер держреєстрації 0117U002410)

© **Є.О. Маруняк, С.А. Лісовський, І.В. Гукалова, А.А. Мозговий, С.А. Покляцький, О.В. Горміз, В.Р. Торушанко, 2021**

ваності, до яких належать не тільки економічні, соціальні та екологічні сфери буття, але й культурно-духовне середовище. Слід згадати також і проблеми суто кількісного оцінювання параметрів міського розвитку, обмеження, сформовані низькою доступністю статистичних даних, прогалини у виявленні якісних характеристик та відображенні підходу «знизу-вгору».

Відповідно зростає цінність різноманітних опитувань, як доступного способу оцінювання уявлень населення про ті чи інші проблеми, притаманні сучасним українським містам. При цьому концепція сталого (збалансованого) розвитку розглядається як базовий принцип взаємодії суспільства, в т.ч. жителів міст, з навколишнім середовищем, облаштування міського простору на принципах інклюзивності, узгодження його економічної, соціальної, екологічної і культурно-духовної складових. Україна лише розпочинає рух у цьому напрямі, тому формування у населення належного сприйняття такої моделі розвитку для українських міст є вкрай необхідним. Крім того, рівень обізнаності української студентської аудиторії природничих спеціальностей із положеннями концепції сталого розвитку, а також зі станом імплементації конкретних завдань, закладених в адаптовану для України Ціль 11 та інші Цілі сталого розвитку 2030 [1] вивчений недостатньо.

Відтак результати проведеного дослідження дають можливість ґрунтовніше підійти до питань індикації зрушень у напрямі міської збалансованості та їх забезпечення.

Стан вивчення питання, основні праці

Географи приділяють значну увагу проблемам міського розвитку, що відображено у низці останніх праць з цієї тематики [2–5]. Водночас багатоаспектність міської збалансованості, з одного боку, та прогалини офіційної статистики – з іншого, обумовлюють широке застосування міждисциплінарних методів та підходів, зокрема і соціологічних.

Соціологічні методи збору емпіричної інформації достатньо обґрунтовані не тільки у фундаментальних працях соціологів, а й у прикладних публікаціях, призначених для представників інших галузей знань [6–7]. Аналіз літератури дав змогу відзначити такі переваги методу анкетування (письмового чи онлайн опитування) при оцінюванні збалансованості розвитку міст: можливість визначити кількісний розподіл думок респондентів з конкретних питань [8]; простота

і доступність; отримання інформації, недоступної при використанні офіційних джерел. Крім того, на відміну від інтерв'ювання, цей спосіб отримання даних супроводжується більшою конфіденційністю для респондентів, передбачає дистанційну форму участі. Незважаючи на проблему коректного визначення мотивації відповідей респондентів, анкетування часто використовується в інтернет-опитуваннях [9], зокрема на основі безкоштовних онлайн сервісів.

У ході оцінювання успішності розвитку українських міст науковцями і громадськими організаціями було проведено чимало досліджень з вивчення думки населення міст та об'єднаних територіальних громад щодо рівня довіри до влади, оцінювання доступності та якості послуг, зокрема в рамках проєкту «Партисипативна демократія та обґрунтовані рішення на місцевому рівні в Україні», який реалізується Асоціацією міст України в співробітництві з зарубіжними агенціями (ці дослідження представлені на офіційній сторінці Асоціації¹). В останні роки Програмою розвитку ООН та Глобальним екологічним фондом ініційовано ряд досліджень, пов'язаних із опитуваннями населення України щодо його знань та ставлення до питань реалізації в Україні Цілей сталого розвитку 2030 [1].

Водночас застосування просторового критерію диференціації економічних, соціальних, екологічних та культурно-духовних проблем збалансованого розвитку міст, де ці проблеми структуруються за географічним масштабом (глобальні, національні, локальні) і локаціями респондентів, в Україні належним чином не вивчено. Небагато таких комплексних досліджень і в роботах зарубіжних дослідників [10–14]. Останні, аналізуючи перцептивні та поведінкові особливості мешканців міст, фокусуються переважно на окремих містах, так званих *case-studies* – окремих аспектах забезпечення збалансованого міського розвитку, обраних соціальних групах тощо.

Мета дослідження – виявити особливості сприйняття фокус-групами респондентів концепції та проблем збалансованого розвитку міст України, а також апробація анкетування як ефективного методу отримання первинних матеріалів для суспільно-географічних досліджень.

¹ Асоціація міст України. Муніципальна статистика. Офіційний сайт. URL: <http://www.auc.org.ua/page/municipalna-sotsiologiya>

Методика дослідження

Анкетування є поширеним методом кількісного дослідження. Його проведення з орієнтацією на певні цільові категорії респондентів передбачало вирішення низки організаційних, методологічних і методичних питань. Результат дослідження визначається ступенем коректності укладання самої анкети, комплексністю і системністю запитань, методикою збору та опрацювання даних. Слід відзначити, що, на відміну від повномасштабного соціологічного дослідження, проведена робота зорієнтована на вивчення думки респондентів, соціальної перцепції збалансованості розвитку міст з боку певних фокус-груп (насамперед студентів, викладачів, науковців, державних службовців) – мешканців міст з різних регіонів України.

Це анкетування у поєднанні з іншими підходами і методами, є складовою суспільно-географічного оцінювання збалансованості розвитку міст України [15].

За задумом авторів, в анкеті використано три типи запитань: закриті, відкриті і запитання, розраховані на оцінку за п'ятибальною шкалою. Всі вони згруповані у декілька блоків і, після верифікації під час опитування модельної групи, розподілилися так, як показано у таблиці 1.

З метою отримання відповідей на поставлені в анкеті запитання через вищі навчальні закла-

ди, громадські і наукові організації у понад чотирьох десятках міст України наприкінці 2018 р. – початку 2019 р. було розповсюджено друковані примірники анкети, а на сайті Інституту географії розміщено посилання на її Google-форму. До уваги в підсумку було прийнято лише 630 анкет з повними відповідями мешканців міст. Розподіл респондентів виявився доволі рівномірним за макрорегіонами України з високою часткою опитаних на базі науково-освітніх установ. На так звані «опорні точки» опитування у макрорегіонах України – Львів, Київ, Запоріжжя, Одесу – припало 38,5% респондентів.

Під час проведення даного дослідження використана випадкова ймовірнісна територіальна вибірка. При цьому жінки проявили себе активніше – вони склали дві третини опитаних, і лише третину – чоловіки. Респонденти належать до різних вікових категорій, переважає молодь віком від 16 до 35 років (85%). З погляду на дослідження міського середовища в контексті аналізу проблем і переваг, які воно пропонує для самореалізації людей, погляд цієї наймобільнішої та вимогливої до умов зовнішнього середовища групи є особливо важливим.

Опитані є представниками різних видів діяльності: переважна кількість осіб (67%) навчається, п'ята частина займається викладацькою та науковою діяльністю, 5% складають наймані праців-

Таблиця 1

Теоретичні і практичні завдання анкетування з питань збалансованого розвитку міст України

Блок анкети	Кількість питань	Науково-теоретичне завдання	Практичне завдання
1. Соціально-демографічний портрет респондента	6	Аналіз стану і статусу респондентів в якості обґрунтування репрезентативності вибірки. Індикація приналежності особи як фактор впливу на характер відповідей	Виявлення вікових, гендерних, географічних, статусних особливостей перцепції проблем збалансованого розвитку
2. Концепція збалансованого розвитку міст: глобальний рівень	5	Визначення рівня теоретичної обізнаності і практичного знайомства респондентів з проблемами розвитку міст світу, концепцією збалансованого розвитку	Встановлення конкретних асоціацій, визначення найкращих для проживання країн з урахуванням власної мобільності
3. Проблеми збалансованого розвитку українських міст	11	Дослідження уявлень про найкращі та найгірші за умовами життя міста України з прив'язкою до місця проживання респондентів і досвіду відвідування ними окремих міст	Рейтингування українських міст та проблем їх економічного, соціального, екологічного і культурно-духовного розвитку
4. Економічні, соціальні, екологічні, культурно-духовні проблеми розвитку конкретного міста	7	Оцінювання значимості окремих факторів, які забезпечують розвиток конкретного міста (проживання респондента)	Аналіз ставлення респондентів до чотирьох блоків проблем розвитку міста проживання: економічних, соціальних, екологічних, культурно-духовних

ники, решта респондентів – підприємці, державні службовці та ті, які позначили себе як працюючі в інших сферах.

Близько третини респондентів проживає в місті свого теперішнього перебування від народження, ще стільки ж тимчасово перебувають у ньому (навчаються чи працюють), четверта частина опитаних переїхала у місто з сільської місцевості, ще близько 15% переїхали з різних за розміром міст. Лише третина опитаних проживає у місті менше одного року.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням наукових результатів

У «глобальному» блоці питань інтерес представляють відповіді на питання, які засвідчують доволі високий рівень поінформованості респондентів щодо "Концепції сталого розвитку (Концепції)" (за винятком підприємців і найманих працівників), але при цьому слабку асоціацію м. Ріо-де-Жанейро з Конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку (*рис.1*). Переважно респонденти асоціювали Ріо-де-Жанейро з карнавалом – таких відповідей було більше у південних і менше – у західних містах України. Респонденти із західних і центральноукраїнських міст загалом краще знайомі з Концепцією збалансованого розвитку.

Це опосередковано підтверджують і відповіді щодо гостроти «міських» проблем у світі. 49% опитаних поставили екологічні проблеми міст в ранг пріоритетних, що завжди було основним постулатом концепції, але, наприклад, державні службовці та підприємці вважають, що найбільш гострими проблемами розвитку міст є економічні. Чоловіки, у відсотковому співвідношенні, більше ознайомлені з нормативними документами зі сталого розвитку (25%), тоді як серед жінок таких менше (18%).

До трьох перших країн з найкращими умовами проживання було віднесено Німеччину, США і Швейцарію, за які було віддано 90% голосів (*рис. 2*). Мешканцями Заходу і Півдня також було згадано Канаду, а представниками Центру – Норвегію. Водночас, зі згаданих вище, у п'ятірці найбільш відвідуваних країн є лише Німеччина, яку відвідали 17% опитаних, першу позицію тримає Польща – на неї вказали 29%. Третє, четверте і п'яте місце за відвідуванням посіли відповідно Угорщина, Росія, Туреччина – це безпосередні сусіди України, регіони масових трудових міграцій, родинних зв'язків і популярний туристичний

напрямок. Росію назвали в основному мешканці міст Центру та Сходу, а Угорщину – Заходу.

Важливим етапом дослідження було визначення думки респондентів з приводу виділення найгострішої проблеми розвитку українських міст в цілому і міст їх проживання зокрема (*рис. 3*). Тут чільне місце очікувано посіли економічні проблеми, за визнання їх головними в Україні віддали свої голоси 57% опитуваних, а у своєму власному місті – 43%. Як і при оцінці міст світу, респонденти не пріоритетували проблеми культурно-духовного розвитку, що пояснюється соціально-економічними бар'єрами.

Результати оцінювання умов проживання у містах України (на основі довільного вибору респондентами трьох міст з найкращими економічними, соціальними, екологічними умовами і культурно-духовним середовищем проживання) представлені на *рис. 4*.

Єдиним містом, присутньому ТОП-3 міст-лі-дерів за всіма виділеними складовими, є Львів. Столиці очікувано немає серед лідерів за екологічними умовами проживання, Харків розглядається як місто з непоганими економічними і соціальними умовами розвитку, Івано-Франківськ асоціюється із сприятливою екологічною ситуацією, а Одеса бачиться як така, що має привабливе культурно-духовне середовище. Привертає увагу факт, що в разі обрання "найекологічнішого" міста респондентами було згадано набагато більше українських міст, ніж, наприклад, при обранні міста з найкращими економічними чи соціальними умовами – там на ТОП-трійку міст припало більше половини згадувань. До трійки найпривабливіших в економічному і соціальному вимірі міст жителями Півдня було додано Одесу, жителі Центра відзначили Вінницю як соціально привабливе місто. Чернівці було відзначено як екологічно привабливе місто представниками всіх регіонів (окрім Півдня).

Очікуваним є те, що в аутсайдері за умовами проживання потрапили міста Сходу і Центру України (*рис. 5*). Одноставним аутсайдером виявився Донецьк, двічі (при оцінці економічних і соціальних умов) згадувався Луганськ. Обидва міста знаходяться на тимчасово окупованих територіях і характеризуються високим рівнем соціальної та економічної нестабільності, деградацією гуманітарної сфери. Тож перспективи подальшого розвитку оцінюються респондентами як вкрай низькі.

Респонденти продемонстрували більшу згур-

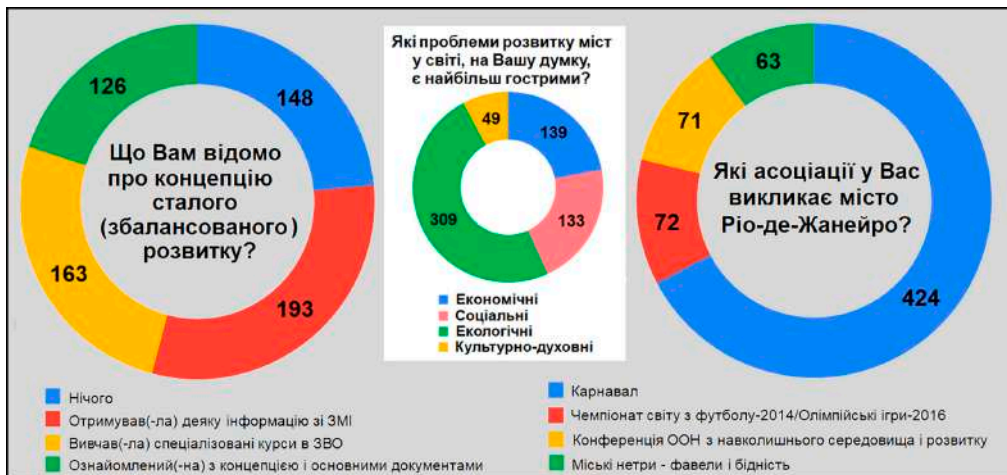

Рис.1. Обізнаність респондентів з проблематики збалансованого розвитку (укладено авторами)

Рис. 2. Визначення респондентами країн з найкращими умовами проживання. Країни відвідування респондентів (згадані більше 10 разів) (укладено авторами)

Рис.3. Визначення респондентами пріоритетності проблем збалансованого розвитку міст України та міст проживання респондентів (укладено авторами)

Рис. 4. Визначення респондентами міст України з найкращими умовами проживання (укладено авторами)

тованість у визначенні екологічно несприятливих міст, зосереджених переважно на Сході і в Центрі України. Водночас при визначенні економічних, соціальних, культурно-духовних негараздів думки розділились в межах ширшого переліку міст. Важливим фактом є й те, що перші трійки названих найкращих і найгірших міст по кожній з чотирьох складових умов життя не збігаються, тобто вибір респондентів був не випадковим.

У четвертому блоці анкети здійснювалось оцінювання гостроти економічних, соціальних, екологічних, культурно-духовних проблем розвитку міста проживання респондентів за 5-бальною шкалою (де 1 – найменша, а 5 – найбільша гост-

рота) та в рамках переліку з 11 проблем. При аналізі відповідей визначено середній бал оцінки по кожному з питань.

Оцінюючи гостроту економічних проблеми розвитку свого міста проживання, опитані в числі пріоритетних назвали високі комунальні платежі, вартість купівлі чи оренди житла, неможливість знайти роботу за фахом, а також низький рівень доходів (рис.6). Значимими виявилися проблеми безробіття працездатних (її виокремив в якості першої кожний п'ятий респондент), несприятливий інвестиційний клімат (у т.ч. асоційований з корупцією, наявністю збройних конфліктів), висока вартість проїзду у транспорті та брак місць для

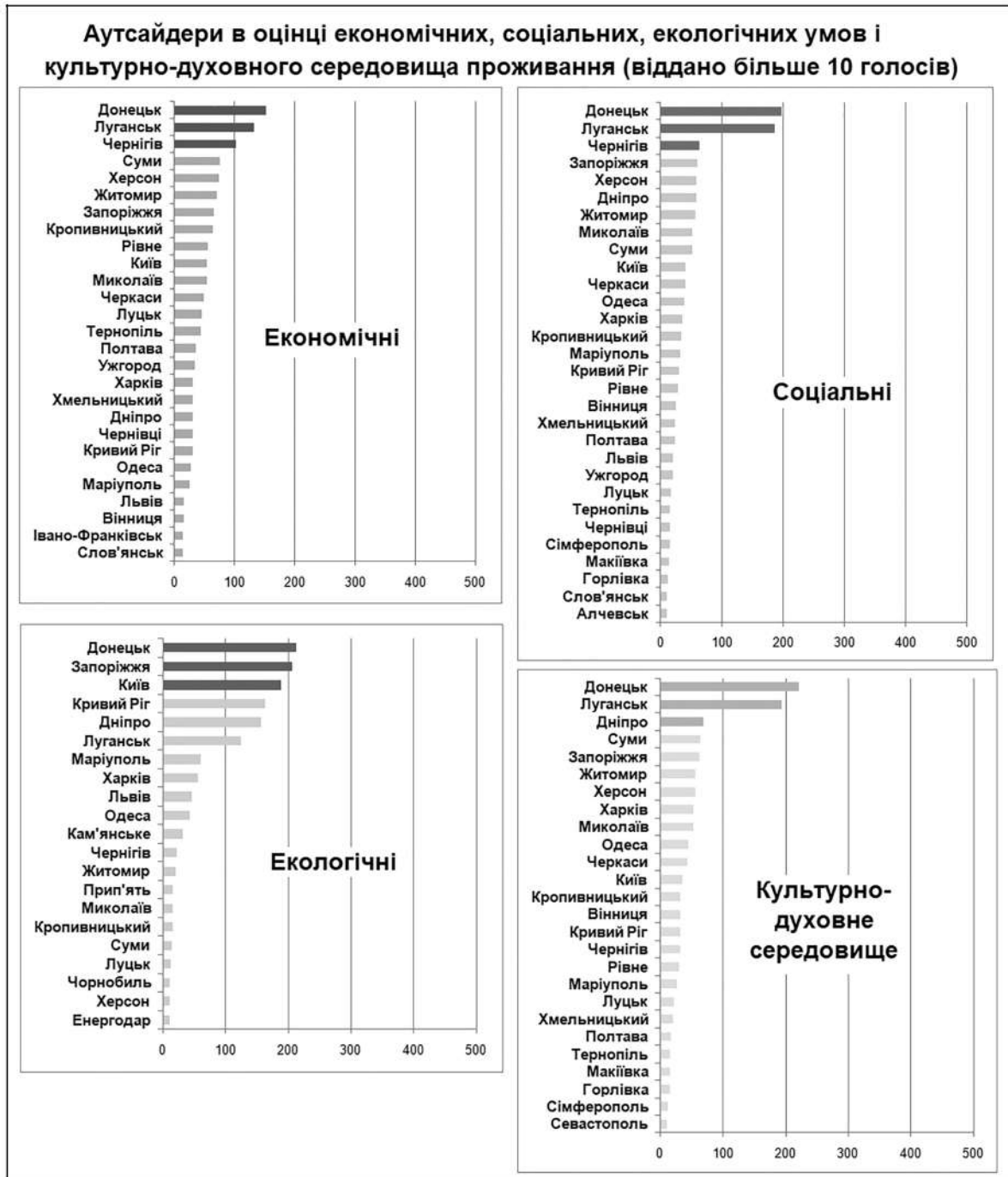

Рис. 5. Визначення респондентами міст України з найгіршими умовами проживання (укладено авторами)

паркування. Остання проблема щороку загострюється і є особливо актуальною для великих міст. Малозначимими виявилися для опитаних такі проблеми як: доступність громадського транспорту, рівень розвитку банківської системи, доступність закладів торгівлі та якість обслуговування.

Серед соціальних проблем гострою для всіх

респондентів виявилася проблема значної нерівності в доходах населення, яку більш ніж третина респондентів з міст усіх регіонів позначила як головну (рис. 7). Цікаво, що на другому місці за гостротою – проблеми інклюзивності міського простору, а саме – не вирішеність проблем для людей з інвалідністю: 30% опитаних позначили

Рис. 6. Середній бал оцінки респондентами гостроти економічних проблем у місті проживання (укладено авторами)

Рис. 7. Середній бал оцінки респондентами гостроти соціальних проблем у місті проживання (укладено авторами)

Рис. 8. Середній бал оцінки респондентами гостроти екологічних проблем у місті проживання (укладено авторами)

її як найгострішу. Вище середнього за гостротою є не вирішеність проблем вразливих верств населення і молоді, у т.ч. у зв'язку з відсутністю місцевих програм підтримки, а також низьким рівнем надання комунальних послуг, доступністю та якістю закладів охорони здоров'я. Доступність та якість послуг закладів освіти різних рівнів, культури та спорту респондентами визнані помірно гострими проблемами.

Щодо екологічних проблем, учасники анкетування визначили серед пріоритетних за проявом п'ять з них: забрудненість питної води та вод у водоймах, забрудненість повітря (дві – особливо важливі для жителів Сходу), догляд/утримання домашніх та безпритульних тварин, шумове забруднення і забруднення ґрунтів (рис. 8). Помітно менший відсоток опитаних становлять занепокоєні ризиками різного походження, електромагнітним, світловим і радіаційним забрудненням міст.

Показовим є виділення серед гострих культурно-духовних проблем розвитку міст недоброчесності місцевих еліт, які мають бути консолідуючою рушійною силою політики збалансованого розвитку міст (рис. 9). Наступними в черзі пріоритетних проблем є інформаційне забруднення, низька культура поведінки людей в громадських місцях (жителями східних міст ці дві проблеми були визнані в якості пріоритетних), повільне становлення середнього класу, низький рівень суспільної свідомості у сфері використання природних ресурсів (культура сталого споживання у побуті), а також недостатня площа публічних просторів та їх недоступність. Всі ці проблеми можна віднести до тематики комфорту та безпеки міського середовища. Інші питання за своєю гостротою знаходяться на рівні нижче середнього.

Розрахунок середнього балу відповідей, наданих за кожним з блоків проблем, свідчить, що найбільш актуальними для мешканців міст є проблеми, що виникають у соціальній сфері, а потім, відповідно до зниження значимості – в економічній, культурно-духовній, екологічній сферах. Це суперечить оцінкам респондентів на початку анкетування, де пріоретизація була іншою: економічні, згодом соціальні, далі – екологічні проблеми та проблеми культури і духовного розвитку міст. Отже, при деталізації предмету оцінки, антропоцентричність у сприйнятті дійсності зростає, екологічність – знижується.

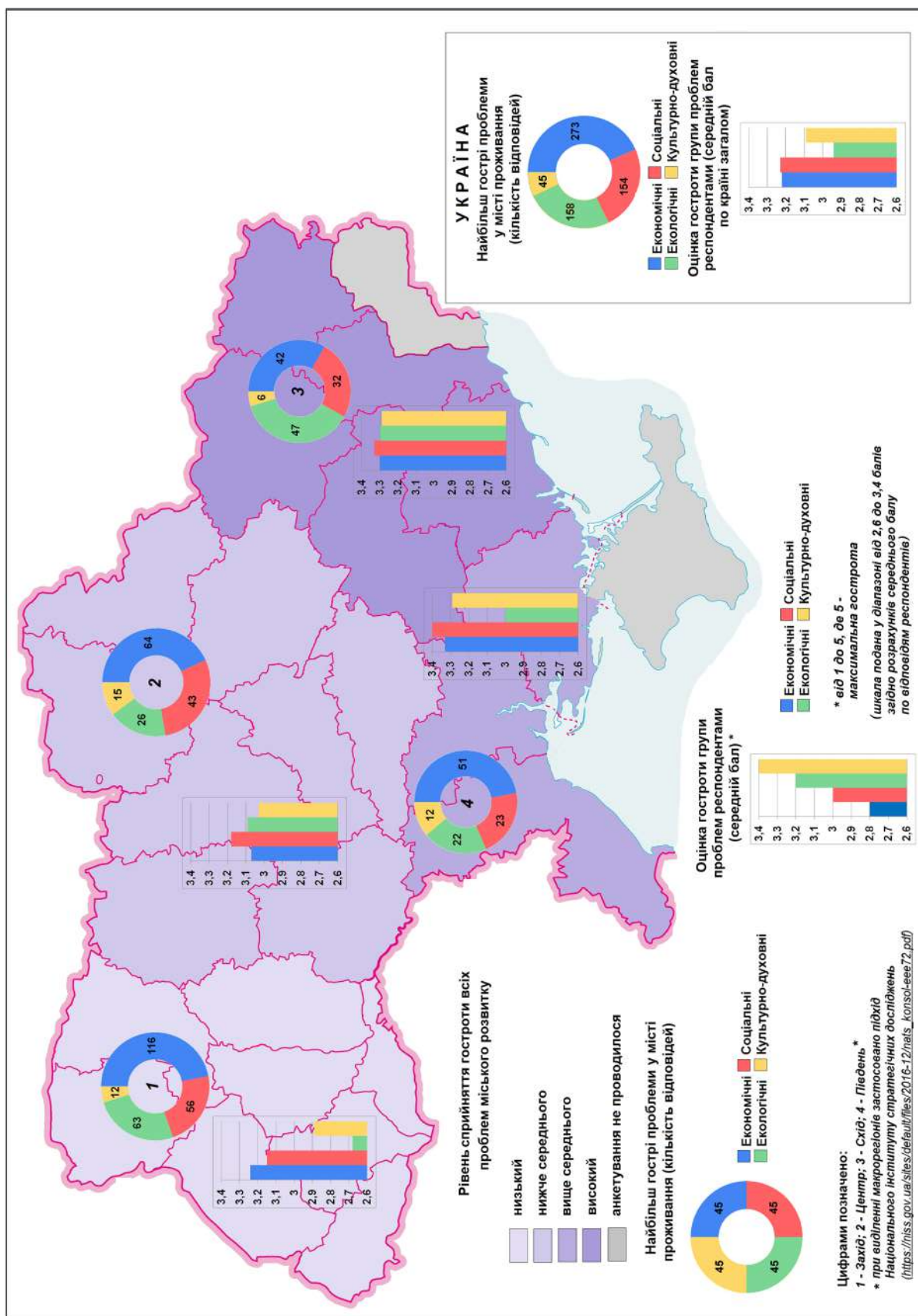

Рис. 10. Розподіл відповідей респондентів щодо оцінки найгостріших проблем розвитку свого міста проживання в їх співвідношенні із середніми балами «зважених» оцінок по групах детальних питань (укладено авторами)

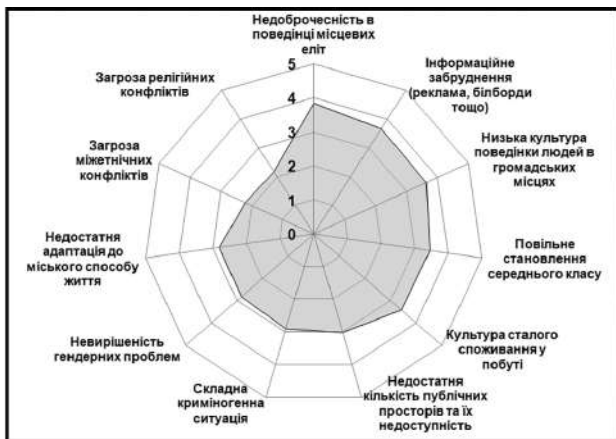

Рис. 9. Середній бал оцінки респондентами гостроти проблем культури та духовності у місті проживання (укладено авторами)

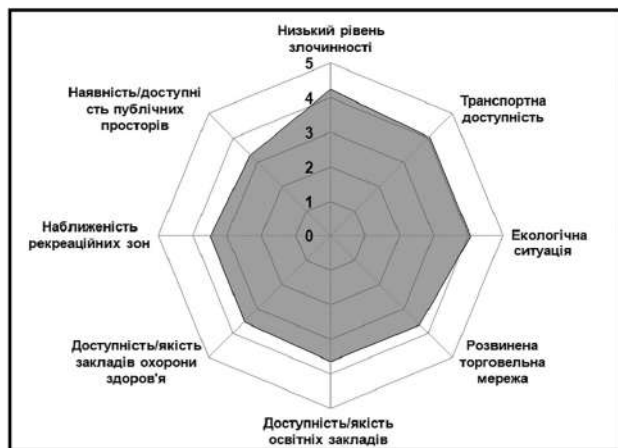

Рис. 11. Особистісна ієрархія проблем при обранні респондентами власного житла (укладено авторами)

Дуже цікавим є і розподіл відповідей за макро-регіонами України (рис. 10). Якщо при виділенні найгострішої групи проблем у місті проживання респондентами майже всюди було визнано економічні проблеми (крім Сходу України, де в якості пріоритетних мешканці позначили екологічні негаразди), то при детальній бальній оцінці кожної зі складових проблем за чотирма групами (економічні, соціальні, екологічні, культурно-духовні), гострота економічної складової спостерігається у відповідях мешканців Заходу, натомість в Центрі, на Півдні і на Сході на перше місце вийшла група соціальних проблем. Водночас, наприклад, проблематика розвитку культурно-духовного середовища, яка спочатку була оцінена в усіх регіонах як найменш гостра, змінилась у рейтингу – на За-

ході і Півдні на третє, а в Центрі – на друге місце, проте гострота екологічних проблем була майже не сприйнята респондентами всіх регіонів, крім Сходу. Відзначимо також, що загальний рівень сприйняття гостроти всіх зазначених в анкеті проблем збалансованого міського розвитку зростає із Заходу на Схід.

Для вимірювання особистісного рівня сприйняття проблем збалансованого розвитку міст респондентам було поставлене питання: «Що для Вас є пріоритетним при купівлі/оренді житла, якщо не враховувати вартість (статус) та щільність забудови?». За 5-бальною шкалою опитані вибудували для себе пріоритетність з восьми чинників (рис. 11).

Слід відзначити відмінності у сприйнятті міського середовища з позицій колективного або індивідуального блага. При визначенні чинників вибору місця власного проживання всім без винятку запропонованим факторам надавалось значення «вище за середнє», а це означає, що респонденти серйозно зважають і на розвиток торговельної мережі, і доступність транспорту, і на екологічний чинник тоді, коли це стосується їх безпосередньо, тоді як в оцінці пріоритетів по місту загалом ці фактори були далеко не на перших місцях. До найістотніших критеріїв вибору власного житла віднесено низький рівень злочинності як чинник запобігання можливим ризикам.

Для визначення пріоритетів у вирішенні проблем збалансованого розвитку міста проживання та інших міст України респондентам було запропоновано 10 варіантів рішень, які в результаті були пріоритизовані опитаними збалансовано і майже дзеркально (рис. 12). Респонденти надали однаково важливе значення всім запропонованим варіантам, найменшу значимість отримали заходи із впровадження цифрових технологій. Отже, прямо чи опосередковано респонденти усвідомлюють зміст концепції збалансованості, який полягає в паритетності різних складових. Ймовірним додатковим поясненням таких результатів може бути недостатній рівень обізнаності респондентів з механізмами вирішення проблем розвитку міст.

Висновки

У процесі дослідження було встановлено, що анкетування, як метод отримання первинної інформації для оцінювання збалансованості розвитку міст, є ефективним інструментом виявлення суспільно-географічних особливостей перцептивного сприйняття міських проблем. Отримані ре-

зультати дозволяють стверджувати, що більшість респондентів має задовільне наукове уявлення про Концепцію збалансованого розвитку міст і поверхнево знайома з основними її положеннями. Було помічено, що позитивне ставлення опитаних до переваг в розвитку окремих українських міст корелюється з їхнім бажанням в майбутньому жити та працювати у цих містах. Зокрема це Львів, Київ і Одеса, що були згадані респондентами як такі, що мають найкращі умови життя.

Виконане дослідження дало змогу окреслити коло проблем, що істотно знижують якість міського середовища і є чинниками зростання його конфліктогенності. Серед найгостріших економічних проблем мешканцями міст, незалежно від географічного розташування, було відзначено високі комунальні платежі, що, у свою чергу, тісно пов'язано з комплексом інших питань – від низького рівня доходів більшості населення до неналежної якості житлово-комунальних послуг. Найбільшим соціальним викликом міськими мешканцями визнано помітну нерівність в доходах, що є причиною соціальної сегрегації, зростання масштабів бідності тощо. Першорядною екологічною проблемою міські мешканці всіх макрорегіонів України визнали низьку якість питної води та масштаби її забруднення. Перелічені вище проблеми зумовлюють подальше загострення ситуації, що є істотною перепорою для збалансованого розвитку міст України. Це потребує не тільки відповідної реакції з боку місцевих і центральних органів влади, але й постійного моніторингу й контролю з боку громадянського суспільства і наукового експертного середовища.

Варто зазначити, що практичний досвід використання сервісу Google Forms засвідчив ефективність в налагодженні співпраці з респондентами, котрі перебувають в географічно віддалених локаціях, з подальшою автоматизацією аналізу отриманих даних та їхнього експорту в інші середовища (Microsoft Excel та ін.).

References [Література]:

1. *The goals of sustainable development: Ukraine. National report* (2017). Kyiv, 176 p. [In Ukrainian]. [Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. Київ, 176 с.]
2. Lisovskyi S.A., Maruniak Eu.O., Gukalova I.V., Mozgovyi A.A., Pokliatzyki S.A. (2019). Inclusiveness and environmental priorities of urban development as components of quality of life. *Ukrainian geographical journal*, 2, 13-22. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2019.02.013> [In Ukrainian]. [Лісовський С.А., Маруняк Є.О., Гукалова І.В., Мозговий А.А., Покляцький С.А. Інклюзивність та екологічні пріоритети міського розвитку, як складові якості життя населення (прикладні модельних міст) // Укр. геогр. журн. 2019. № 2. С. 13–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2019.02.013>].

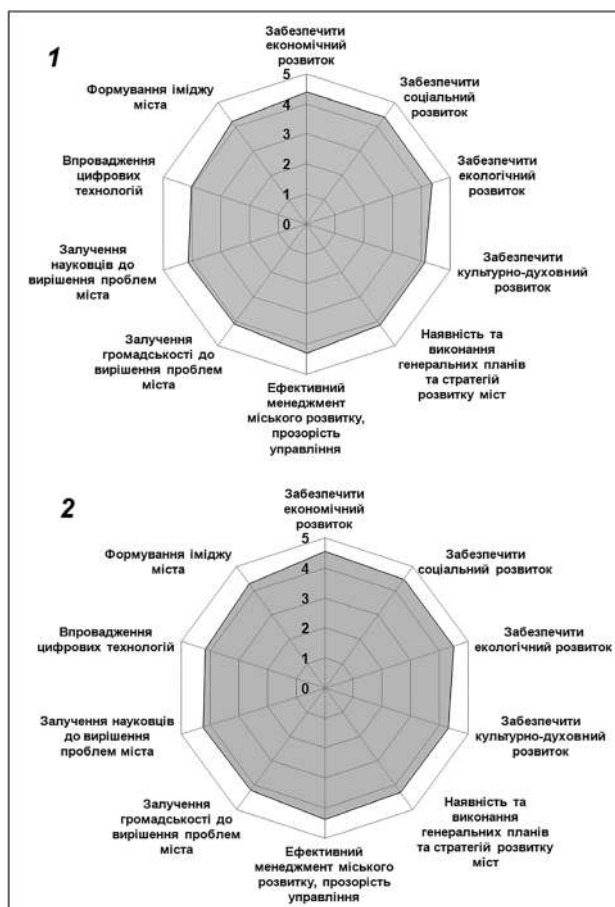

Рис. 12. Визначення пріоритетності вирішення проблем збалансованого розвитку міста проживання (1) і міст України (2) (укладено авторами)

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні та адаптації до цілей суспільно-географічного дослідження методичного підходу з перцептивного визначення якості міського середовища в контексті імплементації «Цілей сталого розвитку 2030», що ґрунтується на анкетуванні цільових груп респондентів. Проведений аналіз анкетних даних є важливою складовою комплексного оцінювання збалансованості розвитку міст України та розроблення рекомендацій щодо формування політики міського розвитку.

3. Maruniak Eu.O., Lisovskyi S.A., Pokliatskyi S.A., Mozghovyi A.A., Petrovska A.O., Rumiantseva M.V. (2021). Development of the capital city through the prism of inclusiveness (a case of Kyiv). *Ukrainian geographical journal*, 1, 25-33. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2021.01.025> [In Ukrainian].
[Маруняк Є.О., Лісовський С.А., Покляцький С.А., Мозговий А.А., Петровська А.О., Румянцева М.В. Розвиток столичного міста крізь призму інклюзивності (на прикладі м. Києва) // Укр. геогр. журн. 2021. № 1. С. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2021.01.025>].
4. Dronova O.L., Kononenko O.Yu. (2019). Slavutych: formation of the urban resilience capacity in the conditions of current challenges and threats. *Ukrainian geographical journal*, 3, 22-36. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2019.03.022> [In Ukrainian].
[Дронова О.Л., Кононенко О.Ю. Славутич: формування потенціалу стійкості міста в умовах сучасних викликів та загроз // Укр. геогр. журн. 2019. № 3. С. 22–36. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2019.03.022>].
5. Pidgrushnyi G.P., Mezentsev K.V., Dudin V.S., Provotar N.I., Bondar V.V. (2020). Commercial suburbanization in Kyiv metropolitan region: uneven development and polycentricity. *Ukrainian geographical journal*, 4, 19-28. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.04.019> [In Ukrainian].
[Підгрушний Г.П., Мезенцев К.В., Дудін В.С., Провотар Н.І., В.В. Бондар. Комерційна субурбанізація у Київському метрополісному регіоні: нерівномірність і поліцентричність розвитку // Укр. геогр. журн. 2020. № 4. С. 19–28. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.04.019>].
6. Bogdan O. (2015). *What is worth knowing about sociology and social research? A guide for civic activists and all those interested*. Kyiv, 380 p. [In Ukrainian].
[Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. Київ, 2015. 380 с].
7. Gomaniuk M.A. (2013). *Interviewer in a mass survey*. Pocket textbook. Kherson, 84 p. [In Ukrainian].
[Гоманюк М.А. Інтерв'юер у масовому опитуванні. Кишеньковий навчально-методичний посібник. Херсон, 2013. 84 с.]
8. *Opinion poll: How to properly understand and interpret sociological data? A guide for journalists and anyone working with sociological data*. (2020). Democratic Initiative Foundation. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads.pdf> [In Ukrainian].
[Опитування громадської думки: Як правильно розуміти та інтерпретувати соціологічні дані? Посібник для журналістів та всіх, хто працює з соціологічними даними. Фонд демократичної ініціативи, 2020. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads.pdf>]
9. Starikov S.A. (2012). The use of information and communication technologies in pedagogical research. *Scientific research in education*, 12, 6-12. [In Russian].
[Стариков С.А. Использование информационных и коммуникационных технологий в педагогических исследованиях // Научные исследования в образовании. 2012. 12. С. 6–12.]
10. Hanák T., Marović I., Aigel P. (2015). Perception of Residential Environment in Cities: A Comparative Study. *Procedia Engineerin.*, Vol. 117, 495-501 <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2015.08.202>.
11. Egger S. (2006). Determining a sustainable city model. *Environmental Modelling & Software*, 21, 1235-1246. 10.1016/j.envsoft.2005.04.012.
12. Rioux L., Werner C. (2011) Residential satisfaction among aging people living in place. *Journal of Environmental Psychology*. Vol. 31(2), 158–169.
13. Black P., Street E. (2014). The Power of Perceptions: Exploring the Role of Urban Design in Cycling Behaviours and Healthy Ageing. *Transportation Research Procedia*. Vol. 4, 8-79. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2014.11.006>.
14. Topal H.F., Hunt D.V.L., Rogers C.D.F. (2021). Sustainability Understanding and Behaviors across Urban Areas: A Case Study on Istanbul City. *Sustainability*; 13(14), 7711. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13147711>
15. *Sustainable development of Ukraine cities*. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1eIjbd4RkLJs8vW3PLjTQRHojT1sKfCAv-gOPYFtZml/edit>
[Збалансований розвиток міст України. Google-форма. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1eIjbd4RkLJs8vW3PLjTQRHojT1sKfCAv-gOPYFtZml/edit>

Стаття надійшла до редакції 28.04.2021